

ASEAN, ASYA-PASİFİK BÖLGESİ İÇİN İSTİKRAR VE İŞBİRLİĞİ YARATIYOR

Hazırlayan: TOBB Uluslararası İlişkiler Müdürlüğü
Uzman Yardımcısı Başak Onur

ASEAN, yalnızca ASEAN içindeki ülkeler için değil, tüm Asya-Pasifik Bölgesi için de istikrar ve işbirliği yaratıyor. Çin, Japonya, Hindistan, Güney Kore gibi bölge güçlerinin yanı sıra, AB, ABD ve Rusya gibi küresel güçlerin de katılım gösterdiği bir platform olma özelliği taşıyor.

T OBB Uluslararası İlişkiler Müdürlüğü Uzman Yardımcısı Başak Onur, hazırladığı "Asya'da Ülkelerin Birliği: ASEAN" raporunda Güneydoğu Asya Uluslar Birliği'ni (ASEAN) mercek altına aldı. ASEAN'ın Türkiye ile ilişkilerine de yer verilen rapor şöyle:

Güneydoğu Asya Uluslar Birliği (ASEAN), 8 Ağustos 1967 tarihinde Bangkok'da imzalanan ASEAN Deklarasyonu ile Endonezya, Malezya, Filipinler, Singapur ve Tayland tarafından kuruldu. ASEAN, bugün Güneydoğu Asya'da bulunan on ülkenin üyesi olduğu jeopolitik ve ekonomik bir örgüt. Kurulduğu tarihten sonra kurucu üyelere 8 Ocak 1984'te Brunei Krallığı, 28 Temmuz 1995'te Vietnam, 23 Temmuz 1997'de Laos Demokratik Halk Cumhuriyeti ile Birmanya (Myanmar) ve 30 Nisan 1999'da Kamboçya eklendi.

ASEAN kuruluşundan itibaren üye ülkeler arasında yarattığı barış ve

arasında ayrıca 1992 yılında Singapur'da imzalanan anlaşmayla, mal ve hizmetlerin serbest dolaşımını öngören ASEAN Serbest Ticaret Alanı (ASEAN Free Trade Area-AFTA) oluşturuldu.

ASEAN ülkelerinin uymakla yükümlü oldukları prensipler

TAC'da ASEAN ülkelerinin uymakla yükümlü oldukları prensipler şu şekilde belirtiliyor:

- 1)** Tüm ulusların ulusal kimliklerine, toprak bütünlüğüne, eşitliğine, egemenliğine ve bağımsızlığına saygı,
- 2)** Her devletin ulusal varlığını dış müdahaleden, yıkıcılıktan ve zorlamadan özgür bir biçimde sürdürebilme hakkı,
- 3)** İçişlerine karışmama prensibi,
- 4)** Farklılıkların ve sorunların barışçıl yollarla çözümü,
- 5)** Güç tehdidi veya kullanımının yasaklanması,
- 6)** Üye ülkeler arası etkin işbirliği.

2015 yılında 10 üye ülke arasında imzalanan Kuala Lumpur Deklarasyonu ile "ASEAN Topluluğu" resmen kurulmuş olup bu toplulukta aşağıda belirtilen 3 ayrı alan yer almaktadır.

- ▶ ASEAN Güvenlik Topluluğu
- ▶ ASEAN Ekonomik Topluluğu
- ▶ ASEAN Sosyo-Kültürel Topluluğu

ASEAN Ekonomik Topluluğu'nun resmen kurulması ile ASEAN, ekonomik bütünleşme yolunda adım attı.

ASEAN dönem başkanlığını 2015 yılın-

Fotoğraflar: Dünya Gazetesi Fotoğraf Arşivi ve TOBB Fotoğraf Servisi

istikrar ortamı ile karlı bir bölgesel işbirliği sürecine zemin oluşturdu. ASEAN kuruluş yıllarında, çatışmaların durdurulması ve siyasi istikrarın sağlanması gibi konulara ağırlık verirken, soğuk savaş sonrası dönemde bu konular, yerini ekonomik işbirliğinin geliştirilmesi amacına bıraktı.

Birliğin, kurulduğu yıllardaki genel sorunu, Güneydoğu Asya devletlerinin sömürge sonrası dönemde bağımsızlıklarını kazanmalarıyla birlikte iç politikalarını istikrara kavuşturma mücadelesine girmeleriydi ve bu durum kurucu devletler olan Endonezya, Malezya, Singapur ve Filipinler arasında çeşitli sorunlar çıkmasına neden oluyordu.

1976'da imzalanan Dostluk ve İşbirliği Anlaşması (Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia-TAC) ve 1995'te imzalanan Güneydoğu Asya Nükleer Silahlardan Arındırılmış Bölge Anlaşması (Southeast Asia Nuclear Weapon Free Zone- SEANWFZ) ASEAN'ı yasal açıdan da bağlayıcılığı olan bir örgüte dönüştürdü. ASEAN ülkeleri

TÜRKİYE'NİN ASEAN ÜLKELERİ İLE İHRACATI

	(Bin ABD Doları)							
	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Brunel	100	593	590	6.616	869	5.278	5.527	4.869
Endonezya	30.495	80.797	250.772	307.971	243.621	230.995	227.583	207.001
Filipinler	15.762	30.571	70.803	100.612	144.196	135.610	138.095	103.874
Kamboçya	1.170	2.006	4.490	3.916	5.200	10.839	11.615	13.667
Laos	202	0	1.243	3.996	2.917	5.953	4.820	1.437
Malezya	39.359	57.250	224.843	182.587	165.474	272.073	315.024	357.083
Myanmar	70	2.104	19.094	13.293	5.435	25.170	37.832	30.738
Singapur	125.504	78.755	594.027	840.072	443.632	355.149	370.629	432.551
Tayland	16.772	51.475	220.005	125.189	173.360	223.994	210.538	174.099
Vietnam	3.894	44.003	106.203	100.090	90.104	107.299	168.145	155.449
TOPLAM	233.328	347.554	1.492.070	1.684.342	1.274.808	1.372.360	1.489.808	1.480.768

Kaynak: TÜİK

TÜRKİYE'NİN ASEAN ÜLKELERİ İLE İTHALATI

	(Bin ABD Doları)							
	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Brunel	14	26	0	35	2	0	60	16
Endonezya	231.389	750.238	1.476.659	1.931.717	1.795.778	1.989.683	2.043.492	1.638.245
Filipinler	28.555	117.332	107.400	122.311	157.737	181.169	113.987	115.774
Kamboçya	736	9.422	27.981	45.843	53.768	76.420	112.810	94.745
Laos	605	547	1.314	1.153	1.786	2.539	2.396	1.438
Malezya	268.640	785.562	1.124.036	1.567.503	1.278.247	1.230.783	1.160.993	1.339.194
Myanmar	618	3.348	23.840	15.377	4.214	7.940	9.732	8.058
Singapur	154.522	216.747	210.769	354.254	222.535	352.643	293.037	365.286
Tayland	232.002	677.783	1.280.624	1.592.303	1.311.960	1.300.689	1.276.798	1.209.785
Vietnam	25.364	110.208	751.327	1.009.484	1.213.957	1.666.812	2.009.894	1.756.262
TOPLAM	942.445	2.671.213	5.003.950	6.639.980	6.039.984	6.808.678	7.023.199	6.528.803

Kaynak: TÜİK

da Malezya yürütmüş olup, dönem başkanlığı 2016 yılında Laos'a geçti.

ASEAN, yalnızca ASEAN içindeki ülkeler için değil, tüm Asya-Pasifik bölgesi için de istikrar ve işbirliği yaratıyor. Çin, Japonya, Hindistan, Güney Kore gibi bölge güçlerinin yanı sıra, Avrupa Birliği (AB), ABD ve

Rusya gibi küresel güçlerin de katılım gösterdiği bir platform olma özelliği taşıyor.

Türkiye-ASEAN ilişkileri

Türkiye'den daha önce Asya ülkelerine üst düzey ziyaretler gerçekleştirilmiş olmakla birlikte, 2000'li yıllardan sonra resmi ziya-

retlerde artış olduğu görülüyor. Böylece, Türkiye'nin Asya açılımı, bu uzak ülkelerle olan ilişkilerini hızla geliştiriyor.

Türkiye, ASEAN toplantılarına 2013 yılından beri gözlemci statüsüyle katılıyor. Brunei, Myanmar ve Malezya'nın dönem başkanlıklarında, Türkiye toplantılara katılım için özel davet aldı.

2010 yılında gerçekleşen 43. ASEAN Dışişleri Bakanları toplantısı vesilesiyle, dönemin Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu Vietnam'ı ziyaret etti ve ASEAN ile "Dostluk ve İşbirliği Anlaşması" imzalararak, Türkiye'nin bu anlaşmaya taraf olmasını sağladı. Bu sayede, ASEAN ile işbirliğinin ilk ve en önemli adımı atıldı.

ASEAN üyesi 10 ülkeden sadece Laos'ta Büyükelçiliği bulunmayan Türkiye yakında bu ülkede de bir Büyükelçilik açmayı hedefliyor. Sekreterliği Endonezya'da bulunan ASEAN'a, Endonezya Büyükelçimiz bu örgüte akredite Büyükelçimiz olarak atandı.

Türkiye'nin asıl hedefi, yaklaşık 635 milyon nüfusu ve 4 trilyon dolarlık ekonomik hacmi olan ASEAN'a Diyalog Ortağı olmak.

Dostluk ve İşbirliği Anlaşması, Diyalog Ortaklığı için büyük bir adım oldu. AB, ABD, Avustralya, Çin, Hindistan, Japonya, Kanada, Kore, Pakistan, Rusya ve Yeni Zelanda, ASEAN Diyalog Ortağı olan ülkelerdir.

ASEAN'ın diğer ülkeler ile ilişkileri

ASEAN bölgesi, Rusya, ABD ve Çin arasında açık bir rekabet sahası olarak görülüyor.

RUSYA

Rusya, ASEAN ülkeleri ile ekonomik ve ticari ilişkilerini geliştirme amacıyla, 19-20 Mayıs 2016 tarihlerinde Rusya'nın Soçi şehrinde, Rusya ile ASEAN liderlerini bir araya getiren bir zirve gerçekleştirdi. Bu zirve, ASEAN'a 1996 yılında "diyalog ortağı" statüsü verilen Rusya ile ASEAN'a üye ülke liderlerinin bir araya geldiği 3. toplantı ve Rusya'da gerçekleşen ilk toplantı olma özelliğini taşıyor. Zirve sonunda "Ortak Çıkarlar İçin Stratejik İşbirliğine Doğru" başlığıyla bir Deklarasyon yayımlandı. Bu Deklarasyonda, Rusya'nın ASEAN ve Avrasya Ekonomi Birliği arasında serbest ticaret bölgesi teklifi yer alıyor. Zirvede ayrıca, Rusya ve ASEAN arasında 2016-2020 yıllarını kapsayan işbirliği eylem planının imzalanması da görüşülüyor. Rusya'nın ASEAN ülkeleriyle işbirliğinde

	Nüfus	GSYİH (SAP) (milyar \$)	Kişi Başı GSYİH (\$)	Büyüme Oranı (%)	Enflasyon Oranı (%)	İthalat (milyar \$)	İhracat (milyar \$)	İşsizlik Oranı (%)
Brunei	429.646	32.9	79.700	-1.2	-0.4	4.84	7.08	2.7
Endonezya	255.993.674	2.839.000	11.300	4.7	6.7	138.4	152.2	5.5
Filipinler	100.998.376	740.8	7.500	5.8	1.4	66.69	58.65	6.3
Kamboçya	15.708.756	17.71	3.500	7	1.4	10.65	7.867	0.3
Laos	6.911.544	37.5	5.400	7.5	1.3	4.912	3.115	1.3
Malezya	30.513.848	813.5	26.600	4.7	2.1	174.7	203.8	2.7
Myanmar	56.320.206	267.7	5.200	8.5	9.2	12.64	9.752	5
Singapur	5.674.472	468.9	85.700	2.2	-0.5	294.2	384.6	7
Tayland	67.976.405	1.107.000	16.100	2.5	-0.8	196.4	214.8	1
Vietnam	94.348.835	551.3	6.100	6.5	0.9	150.4	158.7	3
TOPLAM	634.875.762	3.946.000	247.100					

Kaynak: CIA World Factbook / 2015 tahmini veriler

öncelik verdiği alanların başında ticaret, ekonomi ve yatırım geliyor. Rusya'nın ASEAN ülkeleriyle ticaret hacmi yaklaşık 13,7 milyar dolar ve işbirliği; enerji, ulaşım, alt yapı, tarım, bilgi ve iletişim teknolojileri gibi alanlarda yürütülüyor.

ABD

ABD ile ASEAN ülkelerinin liderlerini bir araya getiren Zirve de 15-17 Şubat 2016 tarihlerinde ABD'nin California eyaletindeki Sunnyland'de gerçekleşti. Zirvenin amacı, ABD'nin ASEAN ile ekonomik işbirliğini geliştirme hedefidir. Pasifik Okyanusu'na kıyısı bulunan 12 ülke arasında imzalanan ve üye ülkelerin ekonomik hacminin, dünya ticaretinin %40'ını kapsadığı Trans-Pasifik İşbirliği Anlaşması'nda (TPPA) ASEAN üyelerinden Malezya, Singapur, Vietnam ve Brunei ülkeleri de yer alıyor. TPPA'da yer almak isteyen başta Endonezya ve Filipinler olmak üzere diğer ASEAN ülkelerinin, TPPA üyesi ABD'nin ticari değerlerini göz ardı etmemesi, ABD için önemli bir husus oluyor.

ÇİN

ASEAN'ın diyalog ortaklarından olan Çin'in ASEAN ile ilişkilerini geliştirme, Güneydoğu Asya ülkelerine ticari açılımını kolaylaştırmış ve bölge ile ekonomik bütünleşmesini sağladı. Çin'in ASEAN ülkelerine coğrafi olarak yakın konumda olması ve 2002 yılında imzalanan ASEAN-Çin Serbest Ticaret Bölgesi Anlaşması (ASEAN-China Free Trade Area ACFTA) Çin-ASEAN ticari ilişkilerini olumlu yönde etkiledi. Ayrıca ASEAN ülkeleri açısından da Çin'in önemli olmasının

sebebi, Çin'in büyük bir pazar olma özelliği ve bölgede etki alanının güçlü olmasıdır.

Sonuç ve öneriler

1) ASEAN üye ülkelerinden birinde veya birkaçında meydana gelebilecek ekonomik krizin önlenmesi, mevcut ekonomik işbirliği mekanizmasında çok zayıf görülmektedir. Bu nedenle ASEAN'ın, ASEAN+3'ü oluşturan Kuzey Asya Ülkeleri Japonya, Kore ve Çin ile birlik olması önerilmektedir. Ayrıca ASEAN'ın Kuzey Amerika Ülkeleri Serbest Ticaret Anlaşmasına (NAFTA) katılan ülkelerle ve Avrupa Birliği Ülkeleri ile de işbirliğini artırması, ticaretin geliştirilmesi açısından ve ASEAN'ın güç kazanması açısından yararlı olacaktır.

ASEAN+3 Bloğunun birlik haline gelmesindeki en büyük engel, Güney Çin Denizi'ndeki ihtilaftır. Çin, Güney Çin Denizi'nde oluşturduğu yapay adalar üzerine hava üssü ve sivil tesisler inşa ederek ihtilaflı sularda konumunu güçlendirmeye çalışırken, Güney Çin Denizi'nde başta Filipinler olmak üzere Vietnam, Brunei ve Malezya'nın da arasında bulunduğu bölge ülkeleriyle egemenlik tartışmaları yaşamaktadır. Bu ihtilaftan dolayı Pekin Yönetimi, karşılıklı anlaşmaları imzalamakta isteksiz görünmektedir. Bu sorunun aşılması, Güney Çin Denizi'nde ortak olarak istikrar ve barışın sürdürülmesi, ayrıca bölge dışındaki ülkelerin de bu konuda yapıcı rol oynaması, ASEAN'ın ekonomik gücünün gelişimi açısından önemlidir.

2) ASEAN Üyelerinin bazı AB Üye Ülkeleri ile sömürge bağları olmasına rağmen, ilişkileri Japonya ve ABD arasındaki ilişki kadar

güçlü değildir. Türkiye'nin coğrafi ve stratejik konumu nedeniyle, AB ile ASEAN arasında bir köprü oluşturarak iki Birlik arasındaki karşılıklı ekonomik çıkarların artırılmasını sağlaması olası görünmektedir.

3) Uluslararası kuruluşların (OECD, IMF gibi) ve bazı ekonomistlerin yaptıkları araştırmalara göre, son yıllarda ekonomik güç ekseninin dünyada batıdan doğuya doğru kaymasının gözlenmesi ve 2030'lu yıllarda bu eksenin daha da büyük oranlarda doğuya kayacağı tahminleri, ASEAN'ın önemini artırmaktadır. 2016 yılı başında kısa aralıklarla ABD ve Rusya gibi iki önemli devletin ASEAN Zirvelerine ev sahipliği yapması ve toplantılarda somut kararlar alınması da ASEAN'ın öneminin artmış olduğuna birer kanıt olarak gösterilebilir.

4) Birleşmiş Milletler tarafından 2015 yılında yayımlanan ve ülkelerin hem ekonomilerinin hem de halkın yaşamlarının zenginliğinin göstergesi olan "İnsani Gelişme İndeksi"ne göre (*****); Singapur (0,912) Çok Yüksek İnsani Gelişme Grubunda; Malezya (0,779) ve Tayland (0,726) Yüksek İnsani Gelişme Grubunda; Endonezya (0,684), Filipinler (0,668), Vietnam (0,666), Laos DHC (0,575) ve Kamboçya (0,555) Orta İnsani Gelişme Grubunda ve son olarak Myanmar (0,536) da Düşük İnsani Gelişme Grubunda yer almaktadır. 3 ülke dışında diğer ülkelerin orta ve düşük grupta yer alması, ülkelerin ekonomik ve sosyal açıdan gelişmeye ihtiyacı olduğunu göstermektedir. Bu doğrultuda ASEAN Birliğinin; doğru politikalar üreterek, kendi bölgesi içinde istikrarı ve ittifakı sağlayarak ve ticaret hacmini geliştirerek, Birliği oluşturan ülkelerin kalkınmasını sağlaması önemlidir.

Sonuç olarak, Türkiye'nin ileride önemli bir ekonomik ve stratejik güç haline gelmesi beklenen ASEAN'la ilişkilerini güçlendirmesi, işbirliği anlaşmaları yapması, önemli bir ticaret pazarı olan ASEAN Ülkeleri ile ikili işbirliğini geliştirme önemlidir. Son yıllarda Myanmar, Vietnam, Endonezya ve Malezya gibi yükselen ekonomilere sahip ülkelerle ülkemizin olumlu politikasının olması da ticari ilişkilerimizi olumlu yönde etkileyecektir.

"(*****) İnsani Gelişme İndeksinde ülke rakamları 1'e yaklaştıkça ekonomik ve halkın refahı açısından iyi durumda, 0'a yaklaştıkça ise gelişmişlik düzeyinin daha düşük olduğunu göstermektedir."